

THE FORMATION OF CULTURE OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF PHYSICAL EDUCATION STUDENTS DURING EXTRACURRICULAR ACTIVITY

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Koval V.Yu.

The department of theory and methodology
of Physical Education Kherson State University
Kherson State University, 27, 40 rokiy Zhovtnya St.,
Kherson, Ukraine 73000

Коваль В.Ю.

Кафедра теорії та методики фізичного виховання
Херсонський державний університет
вул. 40 років Жовтня 27,
м Херсон, Україна. 73003

The paper deals with the criteria, indicators and levels of culture of interpersonal relations of physical education students during extracurricular activities and reveals the reasons that interfere their formation. We have developed and introduced in educational process of the University code of ethics, which allowed us to obtain positive results and on their basis to draw a conclusion about the effectiveness of criteria and indicators for upbringing of culture of interpersonal relations in extracurricular activities.

Key words: culture of interpersonal relationships, students, extracurricular activities, code of ethics, criteria and levels of culture.

У роботі охарактеризовуються критерії, показники та рівні сформованості культури міжособистісних відносин студентів факультету фізичного виховання у позааудиторній діяльності та визначено причини котрі не сприяють її формуванню. Нами був розроблений та впроваджений у виховний процес університету етичний кодекс, що дало змогу отримати позитивні результати і на їх основі зробити висновок про ефективність критеріїв та показників виховання культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності.

Ключові слова: культура міжособистісних відносин, студенти, позааудиторна діяльність, етичний кодекс, показники та рівні сформованості культури.

Вступ. Вхідження України в нову історичну епоху та пов'язані з цим фундаментальні зміни економіки, суспільного життя та духовної сфери, відродження національних традицій висувають на перший план проблему міжлюдської взаємодії яка орієнтована на досягнення визначених цілей шляхом інтенсивної праці, поєднаної з підвищенням інтелекту, що потребує високого рівня сформованості культури міжособистісних стосунків.

Важлива роль у формуванні культури міжособистісних відносин належить виховній системі вищих навчальних закладів. Адже в межах педагогічного процесу можливо створити сприятливі умови для засвоєння основних норм загальнолюдської та корпоративної моралі, соціокультурного середовища, до якого належатиме особистість у подальшому житті. Сприятливим середовищем для розвитку особистості студента, формування його загальної культури є позааудиторна діяльність вищого навчального закладу як сукупність дій, здійснюється за межами навчального процесу, але в безпосередньому взаємозв'язку з ним. Тому важливим є формування в особистості здатності до самостійності, вияву ставлення до дійсності, регулювання на цій основі стосунків з іншими людьми. Саме в цьому сенсі виховання культури міжособистісних відносин сприяє їх гармонізації й подоланню різноманітних конфліктів [2].

Аналіз опублікованих психолого-педагогічних праць, інших наукових джерел свідчить, що проблеми виховання культури міжособистісних відносин студентів доволі широко відображено в низці досліджень українських та зарубіжних учених. Значний внесок у розробку теоретико-методичних засад основ позааудиторної виховної роботи здійснили А. Алексюк, Ю. Бабанський, О. Коберник. Нові підходи до виконання завдань підвищення культури спілкування молоді представлено в працях І. Бега та ін.; сутність міжосо-

бистісних відносин розглядається в широкому контексті сучасних філософських, психологічних та педагогічних наук у роботах Л. Гозмана, Я. Коломинського, В. Кушнірюк, М. Обозова та ін.

Тому проблема формування культури студентів є досить актуальною.

Постановка проблеми.

1. Мета дослідження – визначити сутність і структуру поняття «культура міжособистісних відносин студента» та уточнити й охарактеризувати критерії, показники та рівні формування культури міжособистісних відносин.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс методів дослідження: теоретичні – аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури для розробки теоретичних засад дослідження; емпіричні – цілеспрямовані спостереження, анкетування, опитування, тестування, бесіди, вивчення результатів виховної роботи у позааудиторній діяльності; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) дав змогу підтвердити достовірність одержаних результатів; статистичні – кількісний і якісний аналіз емпіричного матеріалу із використанням методів математичної статистики.

Результати. Аналіз теоретичних засад дослідження дав змогу обґрунтувати зміст понять «міжособистісні відносини», «позааудиторна діяльність», «культура міжособистісних відносин» [1; 3]. Так під міжособистісними відносинами ми розуміємо суб'єкт-суб'єктні зв'язки, у яких члени взаємодії виступають повноцінними суб'єктами. Ці відносини будуються у такий спосіб, що кожен вкладає свою частку активності, цілеспрямованості, свідомості й самосвідомості у досягнення загального результату.

«Позааудиторна діяльність» трактується нами як органічна

складова навчально-виховного процесу університету, спрямована на формування готовності студента до майбутньої професійної діяльності, що здійснюється поза розкладом навчальних занять, та органічно поєднує в собі процеси персоніфікації особистістю цінностей науки, мистецтва й життя.

«Культура міжособистісних відносин» студентів університету – культурно-орієнтований творчий світогляд особистості її поведінка і діяльність, засновані на позитивно-соціальному ставленні до себе та інших, до майбутньої професії й світу в цілому, на основі засвоєного інтегрального комплексу загальнонаукових, загальнокультурних і естетичних знань і вмінь, що становлять духовно-моральний й інтелектуальний зміст особистості, а також визначають її світогляд і спрямованість діяльності.

Уточнено й охарактеризовано критерії та показники вихованості культури міжособистісних відносин, а саме: особливості ставлення до суб'єктів взаємодії (пасивне сприймання інформації щодо життєдіяльності студентського колективу; виявлення зацікавленості до заходів та подій, що відбуваються в студентському колективі; стійкий інтерес до заходів та подій, що відбуваються в студентському колективі); наявність знань про міжособистісну взаємодію та вміння їх використовувати в життєвих ситуаціях (наявність фрагментарних знань про спілкування і співпрацю та небажання їх використовувати у життєвих ситуаціях; наявність знань про спілкування і співпрацю, використання їх у життєвих ситуаціях; наявність системи знань про спілкування і співпрацю, постійне корегування поведінки на їх основі); стиль поведінки, притаманний особистості у стандартних ситуаціях (ухилення від взаємодії, схильність до конфліктності; схильність до компромісу, пристосування до домінуючої точки зору; рівноправна співпраця) [3; 4].

Вище згадані критерії та показники відповідають певним рівням – високому (самовдосконалення), середньому (саморегулювальний) та низькому (виконавський).

Низький рівень вихованості культури міжособистісних відносин характерний для студентів, які не володіють первинною інформацією про найближче оточення, що унеможлиблює здійснення свідомих вчинків, орієнтованих на взаємодію з суб'єктами педагогічного процесу, активні у вирішенні основних питань власними шляхами, задовольняючи, в першу чергу, власні потреби. Кінцевим результатом є відсторонення однієї сторони іншою в конфлікті.

Середній рівень виявляється у активності студентів, емоційно-му переживанні, усвідомленні значущості діяльності представників органів студентського самоврядування, виховних заходах та ін., здатні певною мірою поступатися власними інтересами, активні і раціональні, завжди висувають різноманітні взаємовигідні пропозиції, мають потребу у співпраці, але при цьому ніколи не намагаються відстоювати власні інтереси.

Високий рівень вихованості культури міжособистісних відносин студентів характерний для студентів, яким притаманний стійкий інтерес до виховних заходів та подій; вони займають лідерські позиції у колективі, долають конфліктні ситуації та є організаторами виховної діяльності. Студенти цього рівня ініціативні, відстоюють свої інтереси, спрямовані на пошук результатів, вигідних для обох сторін, відкриті.

З метою визначення рівня вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності студентів нами було проведено констатувальний експеримент. Мета експерименту полягала у тому, щоб дослідити сучасний стан рівня вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності студентів факультетів фізичного виховання та спорту університетів, оцінити

його на основі розроблених нами критеріїв.

У процесі констатувального експерименту визначено високий, середній та низький рівні вихованості культури міжособистісних відносин студентів вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності. Встановлено, що більшість студентів не відповідає показникам високого (14,9 %) та середнього (40 %) рівнів вихованості; низький рівень цієї якості наявно в 45,1 % студентів, залучених до участі в експерименті. Виявлено обмежені можливості ставлення студентів до суб'єктів взаємодії, невміння використовувати знання про міжособистісну взаємодію та оптимального вибору стилю поведінки, спрямованого на рівноправну співпрацю.

Аналіз сучасної практики виховання культури міжособистісних відносин студентів вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності засвідчив, що недостатньо використовується освітньо-виховний потенціал вищої школи в організації позааудиторної діяльності, що має спрямовуватися на виховання самостійності студентів у різних видах діяльності та в забезпеченні взаємодії з учасниками цього процесу [5].

Під час проведеного формуального експерименту зі студентами факультету фізичного виховання на першому етапі було розроблено: етичний кодекс студентів факультету фізичного виховання університету, спрямованого на посилення рівня довіри у студентському колективі та визначення моральних пріоритетів у поведінці студентів у освітньо-виховному середовищі.

На другому етапі відбувалось запровадження в практику виховної роботи університету етичного кодексу студентів. Цей етап формуального експерименту передбачав вирішення ряду завдань: організацію та проведення у визначених експериментальних групах заходів, що ґрунтувалися на пріоритетний напрямок формування культури міжособистісних відносин студентами експериментальної групи (ЕГ) знань, що забезпечували б самовиховання культури міжособистісних відносин у процесі позааудиторної діяльності, оволодіння студентами типами поведінки (рівноправної співпраці) у вищому навчальному закладі, що сприяли б вихованню культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності.

На третьому етапі формуального експерименту досліджувався стан та рівні сформованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності, аналізувалася динаміка та простежувалися зміни, що відбулися в рівнях вихованості.

Аналіз даних експериментального дослідження дав змогу стверджувати, що в результаті впровадження етичного кодексу відбулися зміни як у контрольних групах (КГ), так і в ЕГ, які досягли певного рівня вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності.

Так в експериментальній групі високий рівень культури міжособистісних відносин, зріс з 14,9 % до 34 %. Натомість динаміка контрольної групи є незначною і складає рух від 9 % до 16,1 % (табл. 1).

Зазначимо, що 34 % студентів ЕГ, які досягли високого рівня вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності, є вагомим показником і свідчить, що набувши стійкого інтересу до заходів та подій, які відбуваються у студентському колективі академічної групи та в університеті, засвоївши знання про спілкування та співпрацю, набувши необхідного досвіду з використання знань про міжособистісну взаємодію на практиці, студенти вищих навчальних закладів мали можливість виявляти свою активність у поведінці, орієнтуючись на рівноправну співпрацю у соціокультурному середовищі. Їхні особисті цілі збігаються із загальноколективними, які ґрунтуються на виконанні вимог відповідно до

Таблиця 1

Динаміка рівнів вихованості культури міжособистісних відносин студентів університетів у позааудиторній діяльності за результатами формувального експерименту (у %)

Рівні вихованості культури міжособистісних відносин	Експериментальна група		Динаміка	Контрольна група		Динаміка
	На початку експерименту	На кінець експерименту		На початку експерименту	На кінець експерименту	
Виський						
Середній	14,9	34	+19,1	9	16,1	+7,1
Низький	38,3	44,7	+6,4	46,4	41,1	-5,3
	46,8	21,3	-25,5	44,6	42,8	-1,8

компетенції їхніх посад у групі, відповідального ставлення до своїх прав та обов'язків. Вони самостійно організують власну діяльність та виявляють здатність організувати та керувати діяльністю одногрупників, впливати на формування позитивного психологічного клімату під час спілкування та співпраці в соціокультурному середовищі.

Певні зміни спостерігалися і в групі студентів, віднесених до середнього рівня вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності. У контрольній групі динаміка незначна (з 46,4 % до 41,1 %), у експериментальній групі цей показник вищий, що свідчить про позитивну динаміку (від 38,3 % до 44,7 %). Якщо значна частина студентів за своїми показниками рівня вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності на першому етапі нашого дослідження відповідає низькому рівню, то в результаті проведеної виховної роботи рівень їхньої вихованості культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності помітно зріс.

Динаміка спостерігається і серед студентів ЕГ, які на початку формувального експерименту склали більшість (тобто низького рівня – 46,8 %); по завершенню – 21,3 %. У контрольній групі цей показник майже не змінився, його динаміку визначено від 44,6 % до 42,8 %. Щодо порівняння одержаних даних із експериментальною групою, то досягнуто значної різниці показників, що складає 46,8 % на початку експерименту і 21,3 % у кінці дослідницької роботи. Різниця показників студентів, які відповідали низькому рівню вихованості культури міжособистісних відносин, складала 25,5 %.

Представники цього рівня в подальшій виховній роботі потребували більше уваги, зокрема щодо виявлення ставлення до суб'єктів взаємодії в позааудиторній діяльності. Студенти відповідної групи мали суттєві недоліки сформованості системи знань про спілкування та співпрацю в соціокультурному середовищі і потребують певної педагогічної уваги та підтримки.

Отже, впровадження у виховний процес університету етичного кодексу дає змогу отримати позитивні результати і на їх основі зробити висновок про ефективність критеріїв та показників виховання культури міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності.

На основі вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та виховній практиці ми дійшли висновку, що виховання культури міжособистісних відносин студентів університету в позааудиторній діяльності є актуальним завданням на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Сутність вихо-

вання культури міжособистісних відносин студентів у позааудиторній діяльності полягає у вихованні комунікативної особистості, яка володіє стійким інтересом до заходів та подій, що відбуваються в колективі студентської групи та університету, системою знань про спілкування і співпрацю та постійно коригує на їх основі поведінку, орієнтовану на рівноправну співпрацю з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу [2].

Основними завданнями формування культури міжособистісних відносин студентів університету в позааудиторній діяльності було визначено: набуття студентами конкретного емоційно-чуттєвого досвіду міжособистісних відносин, формування вмінь аналізувати весь спектр актів спілкування та взаємодії у студентському колективі, залучення їх до активної різнобічної діяльності в органах студентського самоврядування, стимулювання мотивів участі у практичних формах виховної позааудиторної роботи, виховання комунікативної особистості.

Причинами, котрі не сприяють вихованню культури міжособистісних відносин студентів університету в позааудиторній діяльності, є: потрібнісно-мотиваційні (обмеженість вибору напрямів діяльності за інтересами, відсутність бажання студентів брати участь у позааудиторній діяльності, невизначеність у ставленні до представників студентського самоврядування); інформаційно-програмні (неналежне інформування про позааудиторну діяльність на факультетах, поверхове висвітлення результатів позааудиторної діяльності, фрагментарне відображення питань міжособистісних відносин під час планування цієї діяльності); організаційно-діяльнісні (невідповідність стилів педагогічної діяльності викладачів та представників студентського самоврядування, несистематична організація позааудиторної діяльності, використання лише традиційних форм).

Результати констатувального експерименту засвідчили, що більшість студентів не відповідає показникам високого та середнього рівнів вихованості культури міжособистісних відносин студентів університету у позааудиторній діяльності, виявлено обмежені можливості ставлення, використання знань про міжособистісну взаємодію та виявлення стилю поведінки, спрямованого на співпрацю.

Кількісні й якісні результати проведеного формувального етапу дослідження засвідчили динаміку вихованості культури міжособистісних відносин студентів вищих навчальних закладів в позааудиторній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.

2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / Н. Ю. Бутенко, В. М. Приходько, Н. І. Федоренко; [за заг. ред. Н. Ю. Бутенко]. – К.: КНЕУ, 2004. – 334 с.
3. Обозов Н. Н. Психологическая культура отношений: [метод. пособ.] / Н. Н. Обозов. – СПб.: АО НПО ЦКТИ, 1995. – 32 с.
4. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків: [навч. посіб.] / І. А. Сайтарли. – К.: Академвидав, 2007. – 240 с.
5. Шипко А. Л. Система принципів виховання у туристсько-краєзнавчій діяльності учнів / А. Л. Шипко // Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. – Вип. 56. – С. 198–203.

REFERENCES:

1. Beh I. D. (2008). *Vihovannya osobistosti [Educating the individual]*, Libid, Kyiv, Ukraine.
2. Butenko N. Yu., Prihodko V. M., Fedorenko N. I. (2004). *Komunikativni protsesi u navchanni [Communication processes in learning]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Obozov N. N. (1995). *Psihologicheskaya kultura otnosheniy [Psychological culture of relations]*, AO NPO TsKTI, Saint-Petersburg, Russia.
4. Saytari I. A. (2007). *Kultura mizhosobistisnih stosunkiv [Culture of interpersonal relationships]*, Kyiv, Ukraine.
5. Shipko A. L. (2010). "The system of education in the principles of tourist activities and local history students", *Pedagogichni nauki, Sbornik nauchnyih trudov [Pedagogical Science]*, Kherson, 2010, pp. 198-203.

FORMING OF SOCIAL CULTURAL SURROUNDING OF MODERN EDUCATIONAL ESTABLISHMENT BY MEANS OF CULTURAL TOURISM

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЫ СОВРЕМЕННОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ ПОСРЕДСТВОМ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА

Korzhanova A.A.

Candidate of Science, associate professor
of Gzhel State University

Коржанова А.А.

кандидат культурологии, доцент Гжельского
государственного университета

E-mail: akorj@inbox.ru

Abstract. In the article social cultural surrounding of modern educational establishment as a factor of youth inculturation and cultural tourism as means of this surrounding forming are considered. Distinctive peculiarities of modern school as a specialized institute of youth inculturation are shown.

Keywords: cultural tourism, social cultural surrounding, youth inculturation, prophylaxis of extremism and ksenophobiya.

Аннотация. В статье рассматривается социокультурная среда современного учебного заведения как фактор инкультурации современной молодежи и культурный туризм как средство формирования такой среды. Раскрываются отличительные особенности современного учебного заведения как специализированного института инкультурации молодежи.

Ключевые слова: культурный туризм, социокультурная среда, инкультурация молодежи, профилактика экстремизма и ксенофобии.

Последние десятилетия ознаменованы серьезными изменениями в общественно-политической жизни России, и, соответственно, в сознании ее граждан. Меняются подходы к образованию, воспитанию, культурно – досуговой деятельности – ко всем сторонам жизни общества. Массовая культура вытесняет прочие виды культуры на всех уровнях. Процессы глобализации вносят свои коррективы в том числе и в процессы образования и воспитания подрастающего поколения. Современный школьник или студент колледжа имеет возможность получать информацию в неограниченном объеме, причем почти невозможно проследить за тем, какого качества информация поступает к подростку. В связи с этим современное учебное заведение лишается своей многолетней функции – дарить знания. Учебное заведение теперь должно научить подростка от-

личать качественную информацию от второсортной, систематизировать данные, отбирать только тот материал, который необходим для достижения заданной цели. Данный функционал современного учебного заведения прописан в образовательном стандарте второго поколения.

Неоспоримым является тот факт, что на сегодняшний день учебное заведение является единственным регулируемым государством институтом инкультурации подростка, при которой индивид обучается у окружающих его взрослых родственников, соседей, учителей, как на практике, так и в специализированных институтах инкультурации (школах и вузах) [1]. Поэтому во многом молодежная политика государства определяет стратегию воспитательной деятельности отдельно взятой школы, техникума, коллед-